

Jozef VOJTAS (*24. 11. 1906 Jurgov †22. 3. 1977 Kežmarok)

Významný kňaz, národovec, publicista, regionálny historik a bojovník za práva obyvateľov severného Spiša a Oravy.

Narodil sa v rodine Františka Vojtasa a Žofie Chovancovej, ako piate z ôsmich detí. Otec bol hájnikom na javorinskom panstve kniežaťa Hohenloheho, matka sa popri malom gazdovstve venovala rodine a vychovávala deti v slovenskom katolíckom duchu. Ľudovú školu vychodil v Jurgove. Pričinením dekana Nedeckého dištriktu Antona Kubašáka odišiel Jozef v roku 1917 na ďalšie štúdiá. Študoval u piaristov v Podolínci, v Košiciach a posledné tri triedy v Levoči, kde 19. júna 1925 maturoval. Zapísal sa na Lekársku fakultu UK v Bratislave. Aby získal osvedčenie o štátnom občianstve ČSR, zriekol sa domovskej príslušnosti v Jurgove a stal sa obyvateľom Javoriny. Ešte v tom istom roku prestúpil na Vysokú bohosloveckú školu v Spišskej Kapitule, kde jeho odborný profil formovali významní profesori. Kňazské svätenie prijal z rúk spišského biskupa Jána Vojtaššáka 27. apríla 1930. Primičnú svätú omšu celebroidal 4. mája v rodnom Jurgove. Do novembra 1932 pôsobil ako kaplán v Hrabušiciach, potom sa stal administrátorom a od septembra 1934 farárom v obci Veľká Franková. Od začiatku svojho pôsobenia v Zamagurí pracoval na pozdvihnutí životnej úrovne chudobného miestneho obyvateľstva. Staral sa aj o hmotné problémy veriacich, o racionalizáciu drobného poľnohospodárstva aj o finančné zabezpečenie nadaných žiakov podporami a štipendiami. Zapájal sa do budovania školstva vo Veľkej Frankovej aj Malej Frankovej. Mládež združoval v náboženských organizáciách, dbal o dôstojnosť náboženských obradov, cirkevný spev, podporoval ochotnícke divadlo, dychovú hudbu a náboženské spolky, najmä Spolok sv. Vojtecha. Jeho

pričinením bola postavená malá vodná elektráreň pre obce Veľká Franková a Malá Franková. Osobitnú pozornosť venoval svojim krajanom v obciach, ktoré v roku 1920 pripadli Poľsku. Radil a usmerňoval ich v odpore proti násilnej polonizácii v škole aj v kostole. Keď po 1. septembri 1939 získala Slovenská republika ako spojenec Nemecka späť územia zabraté v rokoch 1920, 1924 a 1938, okrem budovania slovenskej cirkevnej správy na prinavrátanom území sa začalo okamžite aj s obnovou slovenského školstva. Jozef Vojtas sa stal predĺženou rukou spišského biskupa v tomto procese. Po odchode poľských kňazov sa nakrátko stal správcom farnosti v Kacvíne. V decembri 1940 bol vymenovaný za dekana Nedeckého dištriktu so sídlom vo Veľkej Frankovej. Od 1. januára 1943 sa stal nástupcom Františka Móša vo funkcii cirkevného okresného škôldozorcu. So súhlasom biskupa sa stal miestnym predsedom a od roku 1942 okresným predsedom Hlinkovej slovenskej ľudovej strany v Spišskej Starej Vsi a prispieval do tlačových orgánov strany. Staral sa o plynulé zásobovanie počas vojny. Pomáhal Židom aj poľským utečencom. Po skončení vojny boli obnovené hranice z medzivojnového obdobia. Územie horného Spiša bolo obsadené poľským vojskom, slovenskí učitelia boli vyhnaní a kňazi označení za hlavných predstaviteľov protipoľskej agitácie. Nastal teror, prenasledovanie aj vraždy Slovákov, čo vyvolalo hromadnú emigráciu na Slovensko. Dňa 18. júna 1945 bol zatknutý a súdený Ľudovým súdom v Spišskej Starej Vsi, po 5 týždňoch ho však z väzenia prepustili. V rámci Oslobodzovacieho výboru Spiša a Oravy a Komitétu utečencov zo Spiša a Oravy intenzívne vyvíjal činnosť za navrátenie týchto území Československu. Pomáhal utečencom a upozorňoval na perzekúciu Slovákov aj kňazov. V jeseni 1946 ho spišský biskup poslal na trojmesačnú misijnú cestu po priemyselných centrách Čiech a Moravy, kde pracovali títo utečenci. Dňa 3. apríla 1947 bol ustanovený za farára v Levoči. Veľkú starostlivosť venoval chrámu sv. Jakuba a Mariánskej hore. Za obetavú prácu a zásluhy pri neúnnavnom boji za práva obyvateľov severného Spiša a Oravy ho v júni 1948 spišský biskup vymenoval za honorárneho kanonika. V nočných hodinách 12. marca 1949 bol zatknutý a vyšetrovaný Štátnym súdom v Bratislave. Keďže obvinenie z velezrady nebolo potvrdené, 4. júna ho z väzby prepustili. Dňa 25. júna 1949 sa v Levoči rozšírila správa, že znovu hodlajú zatvoriť farára. Došlo k udalostiam, ktoré vošli do dejín ako Levočská vzbura. Dňa 7. júla 1950 bol znova zatknutý a vo vykonštruovanom procese odsúdený na 16 rokov väzenia, 50 tisíc Kčs pokuty, prepadnutie majetku a 10 rokov straty občianskych práv. Vo väzniciach s ťažkým pracovným nasadením pobudol do 10. mája 1960, keď ho prepustili na základe amnestie prezidenta. Zdržiaval sa u sestry v Ľubici a pracoval v Kežmarku ako robotník a bol pod neustálou kontrolou Štátnej bezpečnosti. V tomto období mimo pastorácie sa začal venovať histórii Spiša. Na štúdium prameňov a literatúry mal skvelé jazykové predpoklady. Napísal niekoľko významných štúdií k dejinám spišských miest, hradu Ľubovňa, spišského prepošstva a biskupstva, prispieval do vlastivedných zborníkov. Časť jeho prác ostala v rukopisoch. Po úplnej rehabilitácii prevzal 15. novembra 1969 správu farnosti Spišská Belá. Napriek podlomenému zdraviu sa intenzívne venoval duchovnej činnosti v meste a filiálkach. Zaslúžil sa o generálnu opravu a reštaurovanie kostolov v Spišskej Belej, Krížovej Vsi, Tatranskej Kotline aj farskej budovy. Zomrel náhle v kežmarskej nemocnici, pochovaný je v Spišskej Belej.

Jozef Vojtas bol vzorný kňaz vynikajúceho charakteru. Napriek tomu, že veľa trpel a bol nespravodlivo prenasledovaný komunistickým režimom, vždy stál na strane cirkvi. Celý svoj život bojoval za práva obyvateľov severného Spiša a Oravy a za opätovné navrátenie týchto území Československej republike.

(EP)